

УДК 327.8

Ветринський І.,
кандидат політичних наук, науковий співробітник,
ДУ Інститут всевітньої історії НАН України
(Україна, Київ), salcicha@mail.ru

ГЕОПОЛІТИЧНІ ЧИННИКИ У КОНТЕКСТІ ФОРМУВАННЯ СТРАТЕГІЇ НАЦІОНАЛЬНОГО РОЗВИТКУ ДЕРЖАВИ

З огляду на перехід РФ до відверто агресивної зовнішньої політики і зростання регіональної та глобальної загрози тероризму, питання національної безпеки знову актуалізуються для багатьох країн світу. Фактичний крах Будапештського меморандуму поставив під сумнів ефективність міжнародних договорів як альтернативи військовому потенціалу. Тож актуальність врахування геополітичних чинників під час побудови стратегії національного розвитку не викликає жодних сумнівів. Будь-яка стратегія в першу чергу має бути адаптованою до актуальних умов середовища – по-перше, внутрішніх соціально-економічних трансформацій, по-друге поточної міжнародно-політичної ситуації. Враховуючи специфіку характеру сучасних трансформацій міжнародної системи, стратегія національного розвитку держави обов'язково має включати безпековий компонент, який має формуватися на основі прагматичного аналізу геополітичної ситуації.

Ключові слова: стратегія, геополітика, міжнародна безпека, національна безпека.

Сучасний світ являє собою складну багаторівневу соціально-економічну систему з багатьма змінними, яка постійно розвивається й трансформується. Існує величезна кількість чинників які впливають, як на систему в цілому, так і на окремих її акторів. Одним з провідних чинників, що зумовлюють специфіку трансформацій сучасної міжнародної системи є процес глобалізації. Виключна важливість останнього полягає в тому, що саме під впливом глобалізації світ з фрагментарної сукупності окремих держав перетворюється на щільну систему, всі елементи якої є взаємопов'язаними та впливають одне на одного. Звичайно цей вплив є нерівномірним, а відносини часто асиметричні. Ступінь впливу та рівень «важливості» в системі визначається насамперед рівнем економічного розвитку держави, її військовим потенціалом та привабливістю соціально-політичної моделі (soft power). Кожна країна має певну позицію відповідно до зазначених критеріїв, однак зважаючи на динаміку глобальних процесів сучасності, жодні досягнення не дають можливості «спочивати на лаврах» – тож боротьба за своє місце на міжнародній арені носить перманентний характер. Зважаючи на те, що кількість внутрішніх і зовнішніх викликів у глобалізованому світі лише зростає, домогтися сталого розвитку держави можливо лише за наявності визначених напрямків та чітких орієнтирів відповідно до кожної сфери суспільного життя. Подібні плани мають бути розраховані на довгострокову перспективу, але у відповідності до актуальних потреб сьогодення. Сукупність зазначених завдань та імперативів має бути відображена у стратегії національного розвитку держави.

З огляду на перехід РФ до відверто агресивної зовнішньої політики і зростання регіональної та глобальної загрози тероризму, питання національної безпеки знову актуалізуються для багатьох країн світу. Фактичний крах Будапештського меморандуму поставив під сумнів ефективність міжнародних договорів як альтернативи військовому потенціалу. Тож актуальність врахування геополітичних чинників під час побудови стратегії національного розвитку не викликає жодних сумнівів.

Метою статті є аналіз та окреслення базових імперативів формування стратегії національного розвитку

держави відповідно до актуальних тенденцій сучасної міжнародної політики.

Власне поняття стратегія прийшло до нас з військової справи і являє собою найвищий рівень планування, що розглядає специфіку побудови політики однієї держави з іншими у військовій сфері. Стратегія у найширшому тлумаченні зумовлюється історичним моментом, в якому перебуває соціум, та в першу чергу набором історичних можливостей, які постають в даний момент, тобто є функцією історії. В системно-суспільному розумінні вона зумовлюється обсягом ресурсів, що ними володіє суспільство, його структурою і цінностями, отже є функцією суспільної системи. В свою чергу, в найвужчому розумінні стратегія обумовлюється теоретичними уявленнями та вольовими якостями політиків і мобілізаційним потенціалом політичної системи – й відповідно є функцією теоретичних уявлень [1, с. 112]. Звичайно окрім військової галузі, стратегічне планування необхідне також і в інших сферах, відповідно ми часто можемо чути про економічні, політичні, безпекові та інші стратегії. В умовах глобалізації стратегія національного розвитку покликана відігравати роль своєрідного «дороговказу», який до певної міри може виступати противагою хаотичній природі глобальних трансформаційних процесів і допомагає подолати принаймні частину їх негативного впливу на державу.

Усе частіше поняття «стратегія» застосовують у сфері економічної теорії, економічної політики і бізнесу. Проте якоїсь однієї усталеної дефініції цього поняття немає. Найчастіше використовується таке визначення: «Стратегія – це плани вищого керівництва щодо досягнення довгострокових результатів відповідно до цілей і завдань організації». Г. Мінцберг, Б. Альстренд і Дж. Лемпел пропонують п'ять атрибутів економічної стратегії: 1) стратегія є план, орієнтир, напрям розвитку; 2) стратегія – це принцип поведінки, дотримання певної моделі поведінки; 3) стратегія – це позиція, тобто утворення найвигіднішого поєднання елементів економічної політики або бізнесу; 4) стратегія – це перспектива, тобто основний спосіб дії організації або теорія бізнесу; 5) стратегія – це засіб, маневр, за допомогою якого можна перехитрувати конкурента [2, с. 16–19]. Оскільки національні економіки є елементами системи світового господарства, вони залежать одна від одної і взаємно впливають одна на одну; кожній системі притаманна взаємодія і взаємозалежність її елементів. Тому економічна стратегія кожної країни так чи інакше впливає на динаміку розвитку міжнародної економіки, і це не байдуже для інших суб'єктів світового господарства. Економічна стратегія окремої держави може сприйматися схвально або негативно її партнерами, іншими державами та міжнародними організаціями. В процесі інтернаціоналізації економіки здійснюється зближення національних стратегій, вони набувають багатьох спільних рис, зокрема в механізмі досягнення цілей. Таким чином, національні стратегії водночас є міжнародними стратегіями [3, с. 17].

Не зважаючи на безсумнівну актуальність створення та реалізації стратегії розвитку держави в епоху глобалізації, перша не є новим явищем: чимало країн досягли значного успіху і визнання саме завдяки стратегічному плануванню. Відразу зауважимо, що стратегія національного розвитку не використовується нами в якості певного чіткого та усталеного терміну, в різних державах подібні документи

можуть мати різну назву, а також звичайно дещо різні акценти й наголоси, що однак жодним чином не міняє їхньої природи та головної мети – окреслення цілей та завдань держави, а також інструментів і засобів їх досягнення, принаймні у середньостроковій перспективі. Наприклад в Сполучених Штатах згадані пріоритети зазвичай викладені в «Стратегії національної безпеки», в свою чергу в Катарі це «Національна стратегія розвитку», а в Україні подібний документ називається «Стратегія сталого розвитку», таким чином ми прагнемо зосередити свою увагу не на конкретній назві документів, а на їх сутності.

Будь-яка стратегія в першу чергу має бути адаптованою до актуальних умов середовища – по-перше, внутрішніх соціально-економічних трансформацій, по-друге, поточної міжнародно-політичної ситуації. Часто саме кризи та потрясіння призводять до зміни моделі чи базових орієнтирів стратегічного планування, такими чинниками зокрема свого часу стали Перша і Друга світові війни, які докорінно змінили геополітичну й економічну картину світу, що своєю чергою спонукало більшість держав до корекції, чи навіть повного перегляду своїх стратегічних пріоритетів і імперативів. Так, наприклад, переможені у Другій світовій війні Японія і Німеччина повністю відмовилися від будь-яких воєнничих геополітичних стратегій і зосередили свої зусилля на розвитку національного економічного потенціалу, який своєю чергою згодом став фундаментом їхнього добробуту й дозволив посісти поважні місця на світовій арені. Все це сталося насамперед з огляду на жорсткі обмеження і заборони у військовій сфері, що були продиктовані згаданим країнам державами-переможцями. Ще одним прикладом вимушеної зміни стратегічних пріоритетів є запровадження в США «Нового курсу» Ф. Рузвельта, який став своєрідною відповіддю на економічну кризу кінця 20-х початку 30-х років ХХ століття, більш відомою як «Велика депресія». Подібна ситуація і в Україні де Стратегія сталого розвитку була розроблена лише після масштабних соціальних потрясінь і в умовах збройної агресії з боку РФ, документ отримав назву «Україна–2020» і містить перелік завдань, що їх має виконати держава за п'ятирічний період, основними з них є: 1) Реформа системи національної безпеки та оборони; 2) Оновлення влади та антикорупційна реформа; 3) Судова реформа; 4) Реформа правоохоронної системи; 5) Децентралізація та реформа державного управління; 6) Дeregуляція та розвиток підприємництва; 7) Реформа системи охорони здоров'я; 8) Податкова реформа; 9) Програма енергонезалежності; 10) Програма популяризації України у світі та просування інтересів України у світовому інформаційному просторі [4]. Проте звичайно стратегічне планування необхідне і у «спокійні» часи, більше того – це чи не єдиний можливий «запобіжник» від зовнішніх та внутрішніх негативних впливів і потрясінь.

Звичайно розробка стратегій, визначення головної мети і підпорядкованих цілей здійснюється в декілька етапів: 1) обґрунтовується необхідність зміни пріоритетів розвитку; визначається напрям стратегічних змін; 2) формується основна мета, яку необхідно досягнути в процесі трансформаційних змін; визначаються цільові орієнтири, принципи та завдання розвитку; 3) визначається послідовність дій намічених планів розвитку. Після визначення головної мети наступним етапом розробки

стратегії є визначення методів її досягнення. Сукупність заходів, що застосовує уряд для досягнення стратегічної мети, є стратегічною політикою [5, с. 453].

Необхідно враховувати, що на відміну від минулих часів коли зіткнення інтересів неодмінно носили військовий характер, в сучасному світі суперництво між державами проходить в найрізноманітніших сферах – економічній, дипломатичній, технологічній, військовій, інформаційній тощо. Тож перевага в одній з них жодним чином не гарантує країні здобуття лідируючої позиції на світовій арені, а тим паче її утримання в майбутньому. Особливо це актуально для режимів, що воліють спиратися в своїй політиці на військовий потенціал, що є стовідсотковим анахронізмом. Якщо в минулому завоювання та подальша експлуатація територій здебільшого дозволяли компенсувати витрати на військову кампанію, то в умовах глобальної світової системи сьогодення будь-яке застосування військової сили чи навіть погрози нею неодмінно призводять негативних економічних наслідків. Яскравими прикладами можуть слугувати Північна Корея, РФ, Іран тощо. Відомий принцип «гроші люблять тишу» є однаково актуальним як для національної, так і для міжнародної економіки.

Традиційно місце й роль держави у світовій ієрархії визначається багатьма критеріями, що носять скоріше неформальний аніж офіційний характер, проте трьома головними з них є: 1) рівень економічного розвитку; 2) військовий потенціал; 3) привабливість соціально політичної моделі держави (soft power), тож логічно, що саме ці три сфери мають бути відображені у стратегії національного розвитку. Основною з наведених сфер життя держави є економіка, оскільки без надійного фінансового фундаменту неможливо забезпечити сталий розвиток в інших сферах суспільного життя. Особливо це стосується національної безпеки і оборони, оскільки військова галузь традиційно пов'язана з величезними видатками й не передбачає жодного профіту.

Стратегія національного розвитку має два основні виміри – внутрішній та зовнішній. В рамках першого, вона є дороговказом для всіх державних інституцій, консолідує їхні зусилля на певних визначених напрямках та оптимізує тим самим їхню діяльність щодо досягнення окреслених цілей. На зовнішньому напрямку стратегія національного розвитку відіграє важливу роль, по-перше, з точки зору інформування потенційних партнерів про власні наміри, що дозволяє останнім належним чином спланувати та розробити різні варіанти співпраці, відповідно до власних інтересів; по-друге, це чіткий сигнал суперникам чи навіть ворогам проте, що їх позиції та дії не є непоміченими і спонукають до підготовки відповіді в рамках військово-стратегічного планування. Стратегія національного розвитку є узагальнюючим документом, що окреслює пріоритетні напрями й імперативи діяльності держави на певний строк. Крім того вона слугує базисом для побудови галузевих стратегій в сфері економіки, зовнішньої політики, національної безпеки і оборони тощо.

Реалізація кожної стратегії розрахована на тривалий час, але не назавжди. По досягненню стратегічної мети конкретна стратегія втрачає актуальність й розробляється нова стратегія відповідно до нових умов, що складаються в державі, і цілей, яких прагне досягти суспільство. За строком дії економічні стратегії можна розділити на середньострокові (до 10 років) і довгострокові (понад

10 років). Найчастіше середньострокові стратегії розробляються на 5 років; типовим прикладом таких стратегій слугували п'ятирічні плани розвитку народного господарства СРСР, п'ятирічні плани існують у Китаї та в деяких інших державах. Довгострокові стратегії звичайно розробляються на 10, 15, 20 років. На більш тривалий строк стратегії, як правило, не розраховуються, бо дуже важко, практично неможливо, передбачити ситуацію в країні і навколо неї на декілька десятиліть уперед в умовах світу, який швидко змінюється [3, с. 13]. Національна стратегія розвитку розробляється й здійснюється, виходячи з інтересів і можливостей країни, але з обов'язковим урахуванням впливу міжнародних факторів.

Побудова будь-якої стратегії в першу чергу передбачає аналіз актуальної ситуації, на основі якого формується мета стратегії. Конкретизація відбувається шляхом визначення чітких кроків – етапів досягнення мети (важливо також вказати строки для досягнення кожного етапу), а також переліку засобів – інструментів досягнення стратегічної мети. Якщо якась частина зазначених елементів відсутня, то ефективність стратегії різко знижується, оскільки стає дуже важко контролювати, відслідковувати та корегувати процес її реалізації.

Враховуючи, що національна безпека є одним з базових пріоритетів будь-якої країни, вона неодмінно знаходить своє відображення в стратегії національного розвитку. Водночас, як правило, у більшості держав існують інші окремі документи, що більш детально регламентують стратегічні питання національної безпеки і оборони. Так наприклад в Україні в 2015 році була розроблена й затверджена нова редакція Стратегії національної безпеки, яка покликана забезпечити безпеку держави в нових реаліях – збройної агресії з боку РФ та окупації частини території. Основними цілями Стратегії проголошено наступне: мінімізація загроз державному суверенітету та створення умов для відновлення територіальної цілісності України у межах міжнародно-визнаного державного кордону України, гарантування мирного майбутнього України як суверенної і незалежної, демократичної, соціальної, правової держави; утвердження прав і свобод людини і громадянина, забезпечення нової якості економічного, соціального і гуманітарного розвитку, забезпечення інтеграції України до Європейського Союзу та формування умов для вступу в НАТО [6].

Відносно самого феномену безпеки, зокрема в літературі виділяють два основні підходи до його розуміння. Перший підхід виходить з об'єктивного розуміння безпеки, як прояву об'єктивної природи об'єктів зберігати стійкість за різних негативних впливів. Саме в цьому контексті безпеку розуміють як певну властивість (атрибут) системи. Також в наш час є поширеним розуміння безпеки як форми саморегулювання системи, що дозволяє їй зберегти свої якості. Другий підхід заснований на визнанні суб'єктного характеру безпеки. Суб'єктне розуміння безпеки складає основу дієвих, ціннісних та інших визначень безпеки як похідної від інтересу [7]. Національна безпека – вид безпеки на рівні окремих країн, за якого можна виключити загрозу війни й зазіхань на суверенітет країни, її незалежність й територіальну цілісність. Цей вид безпеки передбачає безумовну можливість для проведення державою самостійної внутрішньої і зовнішньої політики, відсутність зовнішнього втручання в її справі. важливим елементом

безпеки держави є захист прав людини, забезпечення умов для нормальної життєдіяльності суспільства. Таким чином, одним з основних інструментів забезпечення національної безпеки є зовнішня політика. Вона передбачає діяльність держави на світовій арені, що спрямована на здійснення взаємодії з іншими суб'єктами міжнародних відносин. Основними формами ведення зовнішньої політики є: дипломатичні відносини між державами; членство держав у міжнародних організаціях; переговори й контакти на різних рівнях, вищим з яких, є зустрічі голів держав і урядів [7].

Враховуючи специфіку характеру сучасних трансформацій міжнародної системи стратегія національного розвитку держави обов'язково має включати безпековий компонент, який має формуватися на основі прагматичного аналізу геополітичної ситуації. Серед провідних чинників, що мають враховуватись в якості «аргументації» для посилення саме безпекової складової можна виділити наступні:

- накопичення кризового потенціалу світової економіки, що загрожує новими фінансово-економічними «вибухами» на кшталт світової фінансової кризи 2008–2009 років;
- поглиблення «традиційних» глобальних проблем людства, як то демографічні (перенаселення планети, старіння населення), екологічна (кліматична, техногенна), соціальна (диспропорція розвитку регіонів, поглиблення глобальної нерівності) та ін.;
- розвиток та інституціоналізація міжнародного тероризму;
- збільшення кількості та суттєва військова ескалація локальних конфліктів, залучення до них потужних світових гравців;
- загроза руйнування усталеної системи міжнародної безпеки внаслідок реалізації агресивної зовнішньополітичної стратегії РФ, що з огляду на ядерний та сукупний військовий потенціал останньої, має глобальне значення.

Абсолютна більшість зазначених викликів та загроз носять глобальний характер, тобто в тій чи іншій мірі стосуються всіх країн світу. Звичайно кожен з викликів має свій ступінь впливу чи загрози для кожної окремої держави і саме аналіз ситуації з точки зору геополітичних чинників покликаний визначити міру цієї загрози. Відповідно до даного підходу першочерговим завданням для відповідних державних структур має стати: 1) аналіз субрегіональних, регіональних та глобальних викликів для національної безпеки держави; 2) прагматичне визначення наявних та потенційних загроз національній безпеці та територіальній цілісності держави; 3) визначення і пошук стратегічних партнерів та союзників, поглиблення двосторонньої співпраці в оборонній сфері та можливо участь в колективних системах безпеки; 4) об'єктивний аналіз наявного військового потенціалу, створення програми його розвитку з урахуванням актуальних потреб; 5) приведення національного законодавства та військово-організаційної структури управління у відповідність сучасним викликам та загрозам.

Завершення Холодної війни та розпад біполярної системи міжнародних відносин ознаменували початок масштабних трансформацій світової системи і залишили відкритим питання щодо майбутнього світового порядку. Досить скоро стало зрозуміло, що очікування «кінця історії», внаслідок глобальної перемоги ліберально-

демократичної моделі розвитку, очікувати не варто – США не здатні, та судячи з усього, не дуже й прагнуть, будувати «монополарний світ», в той час як низка інших держав чим далі демонструють геополітичні амбіції на регіональному та глобальному рівнях. З огляду на суттєву неоднорідність економічного розвитку багатьох держав світу, а також подекуди принципову різницю базових орієнтирів політичної культури, конфліктний потенціал у світі буде лише зростати. За цих умов формування ефективної стратегії національного розвитку, а також її подальша реалізація стає життєво необхідним елементом, по-перше, «виживання», а по-друге, підвищення конкурентності держави на світовій арені. Звичайно подібна стратегія має включати потужний безпековий компонент, який повинен формуватися на основі аналізу геополітичної ситуації на регіональному та глобальному рівні.

Список використаних джерел

1. Кононенко С. Реалізм і консерватизм. Стратегіа «гнучкого самозбереження» / С. Кононенко // Дослідження світової політики: Зб. наук. праць. Вип. 40 / Відп. ред. С. В. Кононенко. – К.: Інститут світової економіки і міжнародних відносин НАН України, 2007. – С. 78–114.
2. Генри Минцберг, Брюс Альстрэнд, Джозеф Лемпел. Школи стратегій. Стратегическое сафари: экскурсия по дебрям стратегий менеджмента. – СПб.: Питер, 2001. – 336 с.
3. Міжнародні стратегії економічного розвитку: навч. пос. / [Ю. Г. Козак, В. В. Ковалевський, Н. С. Логвінова та ін.]; За редакцією Ю. Г. Козака, В. В. Ковалевського, І. В. Ліганенко. – [2-ге вид.]. – К.: Центр учбової літератури, 2009. – 356 с.
4. Про Стратегію сталого розвитку «Україна – 2020». Указ Президента України [Електронний ресурс] // Верховна Рада України офіційний веб-портал. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/5/2015>
5. Стратегії економічного розвитку в умовах глобалізації: [монографія] / О. Г. Білорус, Д. Г. Лук'яненко та ін. – К.: КНЕУ, 2001. – 538 с.
6. Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 6 травня 2015 року «Про Стратегію національної безпеки України». Указ Президента України [Електронний ресурс] // Верховна Рада України офіційний веб-портал. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/287/2015>
7. Проблемы национальной безопасности и контроля над вооружениями. Курс лекций [Електронний ресурс] // Персональний сайт Николая Баранова. – Режим доступу: http://nicbar.ru/nazbez_lekzia1.htm

References

1. Kononenko S. Realism i konservativizm. Strategema «gnuchkogo samozberejennya» / S. Kononenko // Doslidjennya svitovoi polityky: Zb. nauk. prac Vyp. 40 / Vidp. red. S. V. Kononenko. – K.: Instytut svitovoi ekonomiky i miznarodnyh vidnosyn NAN Ukrainy, 2007. – S. 78–114.
2. Henri Minzberg, Brus Alstrend, Jozef Lempel. Shkoly strategiy. Strategicheskoe safari: ekskursia po debryam strategiy menedmenta. – SPb.: Piter, 2001. – 336 s.
3. Miznarodni strategii ekonomichnogo rozvytku: navch. pos. / [Y. G. Kozak, V. V. Kovalevskiy, N. S. Logvinova ta in.]; Za red Y. G. Kozaka, V. V. kovalevskogo, I. V. Liganenko. – [2-ge vid.]. – K.: Centr uchbovoi literatury, 2009. – 356 s.
4. Pro Strategiyu stalogo rozvytku «Ukraina – 2020». Ukaz Prezidenta Ukrainy [Elektronnyi resurs] // Verhovna Rada Ukrainy ofitsiynyi veb-portal. – Rejim dostupu: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/5/2015>
5. Strategii ekonomichnogo rozvytku v umovah globalizacii: [monografija] / O. G. Bilorus, D. G. Lukyanenko ta in. – K.: KNEU, 2001. – 538 s.
6. Pro rishennya Rady nacionalnoi bezpeky i oborony Ukrainy vid 6 travnya 2015 roku «Pro Strategiyu nacionalnoi bezpeky Ukrainy». Ukaz Prezidenta Ukrainy [Elektronnyi resurs] // Verhovna Rada Ukrainy ofitsiynyi veb-portal. – Rejim dostupu: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/287/2015>
7. Problemy nacionalnoy bezopasnosti i kontrolya nad voorujeniyami. Kurs lekcii [Elektronnyi resurs] // Personalniy sayt Nikolaya Baranova. – Rejim dostupu: http://nicbar.ru/nazbez_lekzia1.htm

Vetrinsky I., candidate of political sciences, researcher, State Institute of World History of NAS of Ukraine (Ukraine, Kyiv), salcicha@mail.ru

Geopolitical factors in the context of the formation of the national development strategy of the state

Given the transition of Russia to the aggressive foreign policy, and the growth of regional and global terrorist threats, national security issues once again updated for most countries of the world. The actual collapse of the Budapest memorandum questioned the effectiveness of international agreements as an alternative to military capabilities. Thus, the relevance of taking into account geopolitical factors in the process of establishing a national development strategy is not in doubt. Any strategy must first be adapted to the actual conditions and the environment – in the first place, the internal socio-economic transformations, and secondly the current international political situation. Given the nature and specifics of the modern transformation of the international system of national state development strategy must include elements of national security, which should be formed on the basis of a pragmatic analysis of the geopolitical situation.

Keywords: strategy, geopolitics, international security, national security.

Ветринский И., кандидат политических наук, научный сотрудник, ГУ Институт всемирной истории НАН Украины (Украина, Киев), salcicha@mail.ru

Геополитические факторы в контексте формирования стратегии национального развития государства

Учитывая переход РФ к откровенно агрессивной внешней политике, а также рост региональных и глобальных террористических угроз, вопросы национальной безопасности вновь актуализируются для большинства стран мира. Фактический крах Будапештского меморандума поставил под сомнение эффективность международных договоров как альтернативы военному потенциалу. Таким образом актуальность учета геополитических факторов в процессе создания стратегии национального развития не вызывает никаких сомнений. Любая стратегия в первую очередь должна быть адаптирована к актуальным условиям и среде – во-первых, внутренних социально-экономических трансформаций, во-вторых, текущей международно-политической ситуации. Учитывая характер и специфику современных трансформаций международной системы, стратегия национального развития государства обязательно должна включать элементы обеспечения национальной безопасности, которые должны формироваться на основе прагматичного анализа геополитической ситуации.

Ключевые слова: стратегия, геополитика, международная безопасность, национальная безопасность.

* * *

УДК 327:304.4(4–672)СС)

Граціотова В. І.,
аспірантка кафедри історії та світової політики, ОНУ
ім. І. І. Мечникова (Україна, Одеса), vitigf@rambler.ru

ІНДИВІДУАЛЬНИЙ МУЛЬТИКУЛЬТУРАЛІЗМ ЯК МОДЕЛЬ ЕФЕКТИВНОГО МУЛЬТИКУЛЬТУРАЛІЗМУ

Мультикультуралізм – це модель суспільства, яка ґрунтується на основі культурного плюралізму і передбачає, що люди різного походження, мови, раси, культури, релігії, живучи разом кілька поколінь, перетворюються в єдину громаду. Така модель передбачає, що люди різного походження, мови, раси, культури, релігії, навіть живучи разом кілька поколінь, перетворюються в єдину громаду, в європейському культурному просторі не спрацювала. З цього випливає питання про можливість удосконалення її в націях-державках європейського типу.

Ключові слова: мультикультуралізм, комунітаризм, індивідуалізм, культурна чужість, індивідуальний мультикультуралізм.

В сучасному постмодерністському суспільстві загострилася потреба в осмисленні взаємодії представників різних культур.

У найзагальнішому вигляді «мультикультуралізм» зводиться до визнання правомірності та цінності культурного плюралізму, і з цієї причини передбачається, що всі сучасні держави зобов'язані надавати своїм культурним, етнічним і релігійним групам рівний соціальний статус. Несхожість і відмінність розглядаються не як другосортне і чуже, вони оцінюються просто як «інше».

Серед дослідників, які займаються проблематикою в цілому «мультикультуралізм» розуміється як теорія,